

АМЕРИКАНСЬКИЙ ГЛОБАЛІЗМ: АНАЛІТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

The most general objective of this paper is investigating the theoretical aspect of analysis US global-political action analysis in the complexity of international science approaches to analytical conceptualization of global governance problematic.

Довгий час відносини між державами та зовнішня політика були предметом дослідження різних суспільних наук, перш за все історії, права та економіки. Лише середина 20 століття означила впевнене поєднання цих напрямків знань із соціологією та політичною наукою, що дозволило зафіксувати єдиний зв'язний комплекс дослідницьких підходів до аналізування міжнародно-політичної проблематики. Тим не менш статус теорії міжнародних відносин як окремої дослідницької території зі власними специфічними парадигмами та методами, ефективними у поясненні міжнародно-політичної дійсності лишається дискусійним. Глобальний американський інтервенціонізм стимулює світовий дискурс у доволі специфічному його розрізі – виявляючи, у якому ступені Штати окремо та Захід у цілому, як місце принципових теоретичних дебатів, знаходять ефективні шляхи додання негативних викликів світового розвитку.

Міжнародні взаємодії віддзеркалюються в особливому способі мислення щодо ведення міжнародних справ, домінуючому дипломатичному та нормативному дискурсі, світовій політичній практиці. На сучасному історичному етапі домінує ряд напрямків, розуміння яких є, на нашу думку, корисним з позицій дослідження прикладних вимірів американського глобалізму. Історико – компаративний, де на основі еволюції державних систем і розвитку міжнародної спільноти визначається тип міжнародного порядку та типи відносин як витоки глобальності; соціологічно-нормативістський, спрямований на дослідження правил та інституцій, реальних норм влади та інтереси, особливості сингулярної дії у поєднанні мотивацій, інтенцій, дипломатичної мови та власне дії (даний напрямок слід вважати одним з найкритичніших, бо його прихильники визнають контінгенсу сучасного порядку та можливість його трансформації); праксеологічний - найбільшим чином спрямований на визначення того, що має бути зроблено, включаючи вибір способів дії та вибір між різними моральними цінностями. Тут дослідник, виходячи за рамки міждержавних відносин, тобто виявляє обрії до яких соціальні сили розширюють можливості збагачення міжнародної взаємодії якісно новими цілями (як, зокрема, екологія). Неможливо описати міжнародну систему поза її часткового вивчення. Саме праксеологія надає можливості ідентифікувати базові компоненти системи та їх відносини, де політична одиниця є активною одиницею, що подається як суверенна. Неможливо визнання ніяким вищим суверенітетом інший суверенітет, такий є сутнісне праксеологічним.

Теорія завдяки власним експлікативним парадигмам допомагає керувати зовнішньою політикою, бо володіє секретом моделізації політичної практики. Проте доволі часто міжнародно-політичний простір виглядає скоріше полем вираження та реалізації політичних ідей ніж демонстрацією сутності окремої науки, здібної перейти від емпіричного огляду регулятивних повторів до надання ефективних програм дії. Слід зазначити, що дистанції теоретичних парадигм у науці про між-

* кандидат політичних наук, старший науковий співробітник Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України

народні відносини не є критично великими. Домінована американською школою сучасна теорія міжнародна відносин відбиває потужність академічних досліджень у широті охоплення проблематики, однак у самих Штатах із сильною рефлексією на ідеологічні уподобання американського істеблішменту [1, с. 7-24].

Константно складаним моментом теоретичних дискурсів лишається питання впливу американського глобалізму на ступінь гетерогенності світової спільноти.

Нова фаза мондіалізації, нові полюси зростання в мережах взаємозалежності, взаємодія на планетарному рівні не лише держав та соціальних груп, але й індивідів потребує регуляції якісно нових політичних та нормативних аспектів транснаціональних потоків та режимів кооперації. Складність та комплексність цілей зовнішньої політики, нові стратегічні виклики зобов'язують держави брати участь у міжнародних регулятивних механізмах. Іноді й делегувати частину повноважень. При цьому актори зовнішньої політики вписані у переговорні ланцюги міжнародного діалогу, формуючи особливі транснаціональні мережі. Ясно, що й інші важливі актори окрім держави мають бути ідентифіковані як активні міжнародно-політичні одиниці і вони мають бути узяті до уваги Вашингтоном. Добра частина розвідок останніх десятиліть присвячена спробам американської політології міжнародних відносин та споріднених дисциплін вписати нові реалії світового розвитку у бачення міжнародної системи, покращити експлікативні можливості традиційних парадигм.

Так, зокрема, за позицією К. Уолца, теорія міжнародних відносин має походити від врахування світової цілісності, а головним виміром досліджень, на відміну від класичної реалістської традиції, має стати глобальна система. При цьому принципове функціональне навантаження покладене на структуру взаємодій елементів, визначення якої й дозволяє дослідити поведінку актора завдяки діям останнього в рамках певних правил. Структура дозволяє визначити та навіть передбачити лінію поведінки актора навіть якщо вона входить у протиріччя із суспільними інтересами [2, с. 3-6]. Представники неомарксизму в основу бачення світової цілісності покладають спосіб виробництва, що характеризує глобальну імперію. Наприклад І. Валлерстайн пропонує надати центральні позиції в системному аналізованні глобального виміру міжнародних взаємодій світовій економіці [3, с. 2]. Тоді як світова політика логічно представлена як процес боротьби між центром і периферією. Сполучені Штати, разом з провідними розвинутими державами, спрямовують зусилля на підтримання автентичної їм моделі розвитку. Проте інші актори світ-системної взаємодії спрямовують зусилля на її зміну. Таким чином світова політика, насамперед, стає полем прийняття зовнішньополітичних рішень та реалізації відповідних дій. Походячи з даних позицій І. Валерстайн та Р. Кокс стверджують, що головний вектор змін визначається формуванням глобальної світ-системи, структурними ланцюгами якої є великі групи держав. В основу перетворень тут покладено економічні процеси, які посилюють нерівність між акторами міжнародної системи [4, с. 1-2]. Останній момент й змушує теоретиків моделювати міжнародну систему за концептуальною схемою «світовий центр – світова периферія». Транснаціоналісти, у свою чергу наголошуючи на зміні складу акторів міжнародно-політичних взаємодій, фіксують взаємозалежність між внутрішнім розвитком соціуму і розвитком міжнародної кооперації [5, с. 76-81]. Прихильники інституціонального підходу, продовжуючи традиційне для напрямку акцентування на загальнолюдських цінностях та глобальних проблемах, «лобіюють» повернення американського керівництва до активної участі у спільних механізмах, втілених у функціонуванні міжнародних інституцій. За даного концептуального бачення актори глобальної міжнародної спільноти лишаються суверенними політичними одиницями при одночасному включенні до систем глобальної регуляції.

Європейські теоретики, на відміну від своїх американських колег, традиційно намагаються зберегти рефлексію на істину. Європейці зауважують на факторі ві-

дмінності держав, на варіативності умов дії, а відтак й на різниці між політикою потуги у середовищі, де домінує конкурентність одиниць і протиріччєвість у діях потуги, яка має монополію. Ставлячи наголос на системах та їх детермінуючих силах через відносини одиниць, які у своїх конститууючих елементах є сучаснішими за американську практику, європейські дослідники віддають перевагу власному шляху концептуалізації міжнародно-політичної проблематики. Насамперед, концептуальний порядок фіксує відмову вбачати у завоюванні влади сутність будь-якої політики, розділяючи зовнішню та внутрішню політику, а потужність як спосіб і як мету [6, с. 23-25]. Слід враховувати, що європейські теоретичні пошуки суттєво позначені впливом соціології міжнародних відносин, де теорія доволі часто відкидає детермінізм і теореми, що намагаються пояснити комплексні феномени через дію лише одного фактору.

Проте американська школа демонструє явну першість в іншому розрізі - у той час коли представники Старого Світу акцентують на специфіці міжнародних відносин, на відмінності зовнішньої політики, американці активно використовують концепти, які є прикладними й для інших сфер соціальної взаємодії. Американці потужні саме у тісному зв'язку з практикою, тож є логічним, що головним суб'єктом світової політики для них є власна державна потуга з позицій ефективності функціонування. Як слід - особливого значення набуває аналіз практичних вимірів та змінних форм особливого типу дії людини – дії у якості представника дипломатико-стратегічної одиниці на міжнародній арені. Закони та параметри цієї дії й стали предметом фундаментальних досліджень американської зовнішньої політики.

На суті політичних процесів у глобальних перетвореннях першими зауважили неоліберали. Провідний представник даного напрямку Дж. Розенау зафіксував: світовому історичному розвитку притаманні структурні зміни, що посилюють взаємозалежність і сприяють появі нових недержавних суб'єктів. Як результат - в одному світі політики де-факто сформовані два світи [7, с. 1]. Дж. Най та Р. Кеохейн, аналізуючи зв'язки, що утворюються в процесі міжнародних інтеракцій означили можливість формування міжнародних коаліцій поза контролем державних органів [4, с. 237]. Проте представники критичного підходу до американського унілатералізму не заперечують цілісність світової політичної системи. Деякі автори намагаються мінімізувати структурні зміни, рефлектуючи на історичні шляхи капіталістичної системи. Інші, реагуючи на все меншу чіткість кордонів міжнародної політики, демонструють радикальний розрив з минулим. Підходи, що акцентують на транснаціональній реальності і зростання взаємозалежності мають тенденцію показати державним менеджерам реальність мінімізації ролі держави. А відтак й окреслити нові обрії зовнішньої політики та нові дієві контактні механізми. Таке дослідницько-концептуальне бачення залишає осторонь конфлікт потуг, відносини домінування та гегемонії, демонструючи у такий спосіб недостатність розуміння у попередні часи як важливості міжнародно-політичних структур, так і факту встановлення нових відносин обміну та комунікації.

Разом з тим є незаперечним – завдання ефективності зовнішньополітичної дії перш за все спрямовує дослідницьку рефлексію на раціоналістичне осягнення розуміння та пояснення реальності. Світ сучасних американських реалістів співвідноситься зі грою, де необхідні міцні нерви та логіка розуму, що найкраще втілюється у стратегічному розрахунку. Саме реалізм, на думку французьких вчених, характеризує темперамент людини дії [8, с. 22]. Саме реалізм в оцінках, такий необхідний у справі захисту національно-державних інтересів, стимулює привабливість відповідного напрямку в теорії міжнародних відносин.

У свій час ще Р. Арон зазначив: «теорія міжнародних відносин навіть абстрактно не припускає дискримінацію між ендогенними та екзогенними перемінними» [9, с. 371]. Ведення зовнішньої політики держави визначається не лише спів-

відношеннями сили, але й природою режимів та ідеологією. Зростання активізму неklasичних акторів посилило спроби споріднених напрямків дисципліни про міжнародні відносини вписати розмаїття діючих системних одиниць у традиційне бачення міжнародної системи. Тут передують представники транснаціоналізму, які покликані покращити експлікативні можливості парадигм реалістів та неореалістів [10, с. 3-28]. Транснаціоналісти враховують, що реалізм суттєво вирізняється принциповою опозицією до юридичного ідеалізму, який передбачає можливість врегулювання конфліктів через правову інституалізацію. Представники напрямку критично підкреслюють - реалізм відкидає всесвітню гармонію інтересів у сенсі політики та економіки, залишаючи можливість для соціальної регуляції механіці ринкової економіки. Разом з тим, в аналізуванні на рівні державної політики, останні (як, зокрема Моргентау) вже початково передбачають анархічність міжнародної спільноти. У песимістичному погляді на людську природу сила вбачається єдиним способом захисту власних інтересів. Тож в імплікації на рівень державного бачення рівність позицій поступається ієрархії потуг. На відміну від своїх опонентів, транснаціоналісти визнають множину акторів та міжнародних організацій, взаємозалежність внутрішнього та зовнішнього середовища, демонструючи функціоналізм підходів щодо визначення національних інтересів Штатів та варіативність останніх [11, с. 72-78].

Практична необхідність реагування на виклики глобального середовища, що мають соціоекономічну детермінанту, призводить до фактичного поєднання теоретико - концептуальних та методологічних арсеналів економічної науки та політичного реалізму. Представляючи бачення світової еволюції як комплексного процесу без початку і кінця, конструктивістське трактування реальності дозволяє чіткіше враховувати дію низки соціальних феноменів сучасної міжнародно-політичної практики. Проте, разом з тим, ставить під сумнів можливість реального розрахунку американської потужності. Конструктивізм, власне як науково-аналітичний підхід, звертається до міжсуб'єктивних символічних конструкцій, де найважливішими поняттями теоретичного оперування стають соціальна структура та світова взаємодія ідентичностей, принаймні теоретично конститується світовий уряд та декларується міжнародна солідарність. Отже, де-факто виявляє позиції схожі скоріше з марксистським тлумаченням глобальної політичної реальності, ніж з традиційним американським реалізмом. Хоча етатизм ніколи не втрачав популярності у Штатах, розвиток альтернативної плюралістичної позиції також не можна не помічати. Так, зокрема, вельми популярною у сучасному науковому дискурсі є позиція Е. Моравчика за якої визнання раціонального індивіда як первинного актора міжнародних відносин принципове [12, с. 3-14].

Остання позиція не менш актуальна й для дослідників економічної складової зовнішньої політики. Розробки Сюзан Стрендж дозволили зафіксувати два провідних виміри зовнішньої дії - міжнародну політичну економіку і міжнародну безпеку [13, с. 16-30]. Акцентуючи на ролі соціальних факторів трансформації міжнародної економіки у зв'язку з глобальною політикою і проблемами глобального управління, прихильники даної позиції визнають факт структуризації світового простору через ансамбль соціальних взаємодій. При цьому слід враховувати, що вплив субстанційної диверсифікації на розвиток науки про міжнародні відносини є дуальним. Свідченням цього можна вважати посилення руху до глобальних студій як підрозділом політичної науки з посиленням арсеналом соціології (перш за все, Аппадурі, М. Кастельс, У. Бек). [14, с. 2-3] Дані трансформації потребують більшої епістемологічної та методологічної ясності і становлять важливий вимір розвитку теорії міжнародних відносин.

Європейці чіткіше слідують тенденції поширення форми та техніки пізнання конструктивізму у міжнародно-політичних розвідках. Так, англійська школа політичних наук, наслідуючи теоретичні надбання Х. Булла, доводить можливість виникнення світової спільноти як основи міжнародних інститутів улюбій групі

держав. Такі інститути визначені як «кластери соціальних правил, установлень та норм поведінки» [15, с. 6-7]. Зі свого боку ліберальні інституціоналісти в Штатах наполягають - у сучасному світі є більше можливостей для співпраці і міжнародно-політична стабільність досягається саме за стану комплексної взаємозалежності. З опорою на теорію раціональної поведінки, згідно якої актори є раціональними суб'єктами, що діють з врахуванням ризиків невизначеності, а існування інститутів полегшує системи вибору, означений підхід передбачає спілкування та простори взаємодій [16, с. 226-254]. Перевагу співпраці над політикою односторонньої дії доволі впевнено доводять такі винаходи як теорія ігор і теорія розсіяної залежності. Їх прихильники демонструють - вибір на користь інститутів послаблює анархічність міжнародної системи [17, с. 3]. Проте, на думку домінуючих за впливом в Америці реалістів, логіка інституціонального аналізування може бути застосована лише до сфери економічної політики і не може бути використана для аналізування найважливішої для американської держави проблематики безпеки. Перш за все, з причини високого коефіцієнту помилковості в оцінках намірів партнера, що визнано у Вашингтоні надто високим ризиком.

Важливим кроком у відповідь з боку інституціоналістів стало надання нового визначення, а відтак й трактування інститутам в сфері безпеки - як системи взаємопов'язаних правил, розрахованих на довгострокову перспективу в організаціях з транскордонною відповідальністю. Концептуальний синтез ліберального інституціоналізму і теорії гегемоністської стабільності призвів до створення нового концепту - інституціоналізованого лідерства. Його автори (зокрема, Р. Гілпін, С. Краснер, Т. Волжі) критично зауважили, що сучасна наука не ігнорує необхідність сприяння великих держав роботі міжнародних інститутів [18, с. 7-28]. За даного підходу, функціонування міжнародної системи здійснюється в рамках інституцій та режимів, створених за підтримки обмеженого числа держав, а співпраця останніх є гарантією світового порядку.

Означені нові обрії теорії гегемонії, використані у міжнародно-політичному аналізуванні, лише підтверджують нашу думку про те, що особливістю американського дискурсу є синтезування провідних традиційних концептів. Мова йде про тезу за якою гегемонія має відповідний структурний базис, її виявлення у формі окремих гегемонічних проектів є комплексним і частим у ситуаціях, котрі можна трактувати як поточні кризи у політичній практиці. Це передбачає, що американська гегемонія не лише те, що може бути просто зв'язане з домінуванням будь-якої держави чи групи держав, але має серйозний соціальний базис, який проходить крізь міжнародні кордони. Такі автори, як Р. Кеохейн цілком праві, підкреслюючи важливість врахування у даному контексті фактору розмаїття країн та міжнародних режимів. Держави та режими має сенс розглядати й як такі, що мають власну специфіку, яка не зводиться до дії соціоекономічно обумовлених факторів. Врахування даного моменту веде до визнання специфіки державних систем та міжнародних організацій, яке притаманне соціальній теорії. Дана аргументація доводить нагальність висновку А. Венда про необхідність соціальної теорії міжнародних відносин [10, с. 208-209].

В даному контексті на особливу увагу заслуговує нова проблематика колективних ідентичностей, зокрема етнонаціоналізм. Однак більшість робіт цього одного з найпопулярніших дослідницьких напрямків присвячена рухам та специфічним історичним ситуаціям [19, с. 1-17]. Разом з тим аналіз меж процесу мондіалізації і «ідентитарних складностей» в його поступі потребує подальшого теоретичного розвитку.

На нашу думку, суттєву користь у дослідженні діалектики спільного та відмінного у відносинах особливо в контексті поширення глобалізаційних процесів, привносить порівняльна політологія. Незважаючи на відсутність в межах даного напрямку єдиної парадигми, дискурсом між вибором на користь раціонального чи плюралістичного підходу, роботи його представників демонструє оригінальне та

доволі ефективно співвідношення теоретичної та емпіричної складової. Даний елемент дозволяє надавати дані як для створення власне теоретичного знання, так й оцінок останнього. Хоча значна кількість компаративістів зберігають тенденцію представляти у якості аналітичної одиниці країну, при користуванні можливостями формалізації не розділюють на окремі аналітичні кроки теоретичне творення та емпіричний аналіз. Проте «якісні» пропонують ширший тип даних, а відтак й ширші можливості отримання шляхом прогнозів, варіантів альтернатив. Саме за такої ситуації можливим стає верифікація гіпотез щодо причинних механізмів процесів та подій. Кількісні дослідження більшим чином спрямовані на використання даних індивідуального рівня, що ускладнює прогнозування при множині акторів та прийняття рішень колективними гравцями. Даний факт був зафіксований А. Лейпхардом: якісні дослідники можуть аналізувати «всередині випадку» [20, с. 32-33]. Саме якісні відходять від класичного розуміння аналітичної одиниці використовуючи доволі ефективні моделі. Так, зокрема Х. Уїарда визначив такі: девелопменталізм корпоративізм та теорія залежності [21, с. 24-26]. Моделі, дещо спрощуючи реальність через поділ на чіткі складові, допомагають зрозуміти складні процеси. Позитив їхнього використання у порівнянні політичних систем полягає в організації, виділенні та побудові логічних зв'язків, включенні множини явищ у широкий глобальний контекст із врахуванням перспективи, посиленні чіткості аналітичного бачення у складних випадках.

Не є секретом - референції щодо внутрішньої політики можуть бути успішно систематизовані через аналіз взаємовпливів внутрішньої та зовнішніх політик. Перш за все шляхом аналізу релевантних наслідків дій міжнародних організацій та режимів щодо модифікацій внутрішньої політики. Європейські теоретики чітко означили факт перебудови інтересів поміж акторів, які беруть участь у міжнародних режимах. Деякі американські дослідники, стверджують, що можливо «найбільш важливим шляхом, яким інституції можуть змінювати преференції є через внутрішні політики». У подібних розвідках феноменологічного характеру доводиться принципове положення про те, що когнітивні фактори впливають на поведінку держав. Останнє визнається навіть представниками раціоналістичного погляду на систему еволюцію. Так, наприклад Аксельрод та Кеохейн фіксують: існування кооперації не в останню чергу залежить від структур інтеракцій та числа гравців, але також від контексту у зв'язку з яким кожна інтеракція має місце. Тобто норм, які часто імпліцитно поділяють учасники. Інші дослідники, базуючись на новому розумінні каузальних відносин у світі та підкреслюючи роль епістемологічної спільноти, спрямовують зусилля на аналіз умов, за яких поведінка може бути змінена [17, с. 251-264].

Разом з тим відчутним лишається брак досліджень, які враховували б важливість ідеаціонального, впливів чи шляхів введення останнього до аналізування є відчутним. З даних позицій ефективність виявляє використання моделей на кшталт моделі Р. Путнама. А саме моделі дворівневої гри, де кожен державний діяч має рухатись поміж міжнародних та внутрішніх полів з метою перемоги на обох в рамках однієї гри. З даних позицій слід відзначити й успішність розвитку відносно нових напрямків – особливо соціологічних аспектів дії та взаємодії інститутів та режимів. Так, наприклад, низка фахівців визначає останні як набір правил, що визначають способи здійснення відносин співробітництва і конкуренції між державами. Інститути – як правила навколо структуризації очікувань акторів [22, с. 65-78; 23, с. 267-330]. Потенціал некласичних теорій може створити конкуренцію базовим положенням американського реалізму і у найважливішому вимірі міжнародно-політичного аналізування – нормативному.

Неможливість відволікання від внутрішніх проблем частково пояснює популярність серед практиків теорій та концептів, що пояснюють їх власні дії. У сучасних різновидах реалістичного підходу із самими різноманітними характеристиками як, зокрема посткласичний, наступальний, оборонний, демократичний,

нетрадиційний, «меркантилістський» та периферійний, найважливішою лишається фігура державного діяча –принципового гравця на силовому полі міжнародно-політичної боротьби [24, с. 41-61]. Також доволі зручно виглядає можливість широти та варіативності трактувань поняття «національного інтересу», що дозволяє керманічам виправдовувати будь-які способи, засоби та напрями власних дій. З іншого боку, сталість реалізму у якості теоретичного підходу виявляється через позитив збагачення методами інших наук (перш за все менеджменту). У тому числі у вимірі глобальної міжнародно-політичної регуляції та управління.

Так, за твердженням С. Уолта, сучасній міжнародній системі притаманні три характеристики: децентралізм, принциповий актор - держава, багатополарність, що, на відміну від біполарності полягає у розподілі можливостей. Р. Кеохейн фіксує наступне - міжнародна політика не обов'язково колапсує у неконтрольовану світову політику. Створений за умов американської гегемонії світовий порядок має можливість виправляти проблеми, що провокують анархію. Тоді як інституціональна інфраструктура постгегемоністської системи у змозі забезпечити координацію конфліктних політик шляхом зниження витрат на співробітництво. У поясненні поведінки Сполучених Штатів трактування категорії інтересу як зовнішнього феномену не заперечується, але й не пояснюється. З даних позицій низка дослідників як, зокрема, П. Каценстейн акцентує на необхідності більш активного використання дослідницької парадигми соціології [25, с. 39-43]. Насамперед, через застосування елементів біхевіоризму до аналізу проблем безпеки. На сучасному етапі дебати щодо розширення сфери зовнішньої політики Сполучених Штатів, дії останніх з підтримки контролю над різними регіонами світу актуалізували розвиток досліджень стратегічних культур та мотиваційних аспектів дії.

З даних позицій посилюються аналітичні можливості структурного реалізму. На особливу увагу заслуговує подання Уолца (Людина держава та війна), де автор аргументує, що рушійною силою у міжнародних відносинах є особлива «третя картина» - структурний процес, створений анархічним середовищем [26, с. 187-223].

У сучасній інтерпретації структурних реалістів система вже не подається в рамках концепту балансу сил, не будується виключно структурою створеною міжнародною анархією, але значною мірою зовнішньою політикою, що проводить Вашингтон. Ця політика у деяких випадках може бути імперіалістською. Як слід й американський імперіалізм визначено таким, що будує світову політику. Принципове складне питання для даного підходу полягає у пристосуванні до нового стану речей на міжнародній арені. Повернення до мультиполарності відбувається за вимогою часу. Активним пошуком альтернативи державного примусу та анархії займаються представники комунітаристського напрямку теорії міжнародних відносин. Вони виступають за формування нової соціальної організації, нового розуміння колективного блага, що відкриває шлях до встановлення справедливості «засобами неформального контролю що не є насильницьким актом»[27; с. 31]. Тобто пропонують шлях ретельно обраного балансу між автономією особистості та суспільним порядком. При цьому важливо зазначити, що такий баланс виникає на основі морального консенсусу. У своїй відомій праці «Від імперії до спільноти» А. Етціоні доводить, що головна проблема сучасного світу полягає у нерівності розподілу матеріальних благ та здобутків прогресу, невирішеності соціальних проблем [27, с. 215-216].

Актуальність критичної соціальної теорії означили й численні диспути щодо «соціального повороту у міжнародних відносинах». Нормативістична детермінанта необхідна для консенсусу у прийнятті рішень та координації дій, розуміння інтенції мотивації акторів, пояснення комунікативної практики. На противагу ідеї системи держав даним напрямком активно використовується започаткована Х. Буллом ідея міжнародної спільноти як утворення, де група держав поєднана деякими спільними інтересами та спільними цінностями, особливою формою суспі-

льства, базованого на визнанні спільних правил, «покладених в основу відносин акторів між собою та у роботу спільних інституцій» [28, с. 198-214]. Принциповим для різних авторів є цінність міжнародного права та мультилатералізму у визначенні конституційної структури міжнародної спільноти. При цьому принципова увага надається концепту конституціональних структур, поданого як зв'язний ансамбль міжсуб'єктивних переконань і норм. Останні, у свою чергу, мають подвійний вплив: на визначення того, що конституює легітимний актор, наділяючи його всіма правами та привілеями, і на визначення базових параметрів державної дії. На нашу думку, з позицій онтології ці понятійні структури є глибшими за фундаментальні інституції, створені для проблем колективної дії. Сучасні теоретики намагаються через поєднання історичного та інституціонального аналізу сприяти ефективному дискурсу щодо нормативності як важливого елементу взаємодії між спільнотами. Відповідним чином і щодо ролі моралі у міжнародній практиці.

Так, зокрема Роберт Джексон, розглянувши практичну нормативну дилему, прийшов до висновку, що нормативність є частиною повсякденного спілкування міжнародної спільноти [29]. Даний момент дозволяє виявити наявність «моральної мови» у міжнародній політичній практиці, найчастіше віддзеркаленої у глобальних медіа та текстах міжнародних угод. Це, у свою чергу, допомагає зрозуміти, наскільки важливими є нормативні впливи, які походять від позицій політичних менеджерів. Тож етичний вимір практики постає як фундаментальна проблема міжнародних відносин. Презентація факту наявності у політичних культурах цінності плюралізму, визнання відмінності, повазі до інших поглядів за умов глобалізованого світу стає тим, без чого є неефективним діалог між політичними спільнотами. Етична толерантність бачиться своєрідним моральним оптимумом для становлення міжнародного порядку. Важливість плюралістичної підвалини міжнародно-політичних взаємодій виявляється і в тому, що за відсутності міжнародного консенсусу щодо правил врядування практикою (наприклад, гуманітарною інтервенцією), держави будуть діяти за власними моральними принципами. Означені наукові розвідки доводять, що, превалююча у американських неореалістів, утилітаристська раціональна аргументація, неадекватно враховує міжнародну соціальну дію.

Дискурс теоретиків щодо структурних змін інституційного розвитку, включаючи зміни за наслідками зовнішньої дії Штатів, має сильний нормативний вимір. При цьому для прихильників транснаціоналістського майбутнього - утилітаристів та функціоналістів - мондіалізація набуде позитивної еволюції, оскільки означатиме просування ліберальної логіки, що сприятиме кращому поділу праці та економічному зростанню, імплікації соціальних моделей сприятливих для розвитку індивідуальних свобод. Проте з іншого боку, значна кількість держав світу мають обмеження якнайменш у монетарній і фінансовій сферах, що зменшують їх здібність до регулювання, демонструють наявність проблеми противаг у рівновазі політичних інституцій. Позитиви для країн, які використовують переваги і швидше інтегруються до світового ринку виявляються поряд з негативами для тих держав, які не мають адекватних потужностей зробити вигідною таку динаміку міжнародного обміну. У дослідженні питання асоціації викликів мондіалізації з інституціональними цілями, значна кількість авторів надає позитивну відповідь. Прихильники ліберального врядування стверджують: інституції та неформальні механізми, які сприяють добробуту, співвідносяться з інтересами держав. Проте опоненти даного підходу фіксують ряд недоліків останнього - низький ступінь транспарентності процесу прийняття рішень, виключення з нього деякої кількості акторів та значну дисфункціональну роль бюрократії. Такі моменти суттєво знижують потенціал глобальної соціально-політичної інтеграції.

Таким чином, слід зафіксувати: тенденція розглядати есе реалістів та лібералів у якості метатеорій спостерігається у представників різних напрямків досліджень світу міжнародних відносин. Дослідження проблематики американського

глобалізму тут не є виключенням. Разом з тим вплив глобалізаційної детермінанти світового розвитку стимулює залучення потенціалу низки теоретико-концептуальних розробок, які належать суміжним дисциплінам, проте відчутно полегшують аналізування практико-прикладних вимірів міжнародних взаємодій. Останній елемент суттєво розширює дослідницький інструментарій класичних підходів, посилюючи можливості дискурсу щодо багатовимірності зовнішньої дії американської держави. Все це дає підстави говорити принаймні про можливість зближення теорій та позитивного сприйняття дослідниками необхідності посилення досліджень глобальних процесів, що дозволяють міжнародним структурам існувати та будувати системні інтеракції.

Потенціал вирішення стратегічного конфлікту теорій полягає у спільному дослідницькому фундаменті. Всі конструкції будуються на двох підвалинах – історія та практика. Розробки супроводжують відповідні техніки пізнання та нормативні очікування від дії. Протиріччя виявляються саме у спеціалізації актора у способах дії, що суттєво залежить від якості актора. Ясно, що мистецтво політики у регулюванні планетарним простором не лишається сталим, а міжнародно-політична практика потребує гнучкості, сміливості, узгодженості. Тож потужні зусилля дослідників міжнародних відносин спрямованні на представлення якомога кращого знання історичної ситуації, результативності використання нового епістемологічного інструментарію в оцінках сучасного світу та прогнозування його майбутнього.

Список використаних джерел

1. Waltz K. N. Theory of World Politics/ Waltz K.-N.Y.: WGB/Mac-Graw-Hill, 1979.-250 p.
2. Wallersteine I. Comprendre le monde. Introduction a l analyse des system-monde/ Wallerssteine I.-P. La Decouvert, 2006.- 176 p.
3. Cox R.W. Production, Power and World Order Social Forces in The Making of History/ Cox R.W. -N.Y. Columbia University Press, 1987.- 463p.
4. Keohane R. Power and interdependence/ Keohane R. N., Nye J.-N.Y.: Westly Longman, 2001.- 213p.
5. Martres J.-L. De la necesite d une theorie des relations internationaux/ J.-L. Martres // AFRI.- 2003. -Vol. IV.-P. 19-41.
6. Doyle M. The Phucydidean Power Realism/ M. Doyle// Journal of International Studis.-1990.- V.1,№ 16.-P.223-238.
7. Rosenau J.N. Along the Domestic-Foreign Frontier: Exploring Governance in a Turbulent World / Rosenau J.N.- Cambridge: Cambridge University Press, 1997.- 467 p.
8. Waltz K. L. Realist Theory Thought and Neorealist Theory / K. L. Waltz // Journal of International Affairs.-1990.-№44.-P.21-37.
9. Hoffmann S. Raymon Aron et la theorie de relation intenationale/ S. Hoffmann // Politique etrangere.-2006.-№4.-P.723-734.
10. Wend A. Constructing International Politics/A. Wend // International Security. – V.20. - № 1. – P.72-78.
11. Barrea J. Théories des Relations internationales. De l'idealism a la grande strategie/ Barrea J. - Erasme, Louvene la Neve, 2005.-325 p.
12. Moravcsik A. Liberalism and International Relation Theory [Електронний ресурс] / Moravcsik A.- Harvard University, University of Chicago Paper №92-№6.- Harvard: CES/Harvard University.-53p.-Режим доступу: http://www.princeton.edu/~amoravcs/library/liberalism_working.pdf.
13. Strange S. The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy/ Strange S. –Cambridge: Cambridge University Press,-1996.-239 p.
14. Smouts-M.-C. Le retournement du monde, sociologie de la scène internationale / Smouts-M.-C. -P. : Press de Science Po, 1992.- 341 p.

15. Mearsheimer J.J. The false promise of international institutions/ J.J. Mearsheimer // *International Security*.-1994/95.-V.19, №3.-P.5.-49.
16. Axelrod R. S.I. Achieving Cooperation Under Anarchy: Strategies and Institutions/ S.I. Axelrod, R. N. Keohane // *World Politics*.-1985.-№38.-P.226-254.
17. Axelrod R. *Donnant- Donnant: Theorie du comportement cooperatif*/ Axelrod R.-P.: Autrement, 1992.-264 p.
18. Bailin A. From Traditional to Institutional Hegemony/ A. Bailin// *G 8 Governance*.-2001.-February.-№16.-30p.
19. Beber M. The Critical social theory of the Frankfurt School, and the social turn in IR/ M. Beber // *Journal of International Studis*.-2005. -№ 31.-P.195-209
20. Connor R.W. *Ethnonationalism*/ Connor R.W.-Princeton: Princeton University Press, 1993.-248p.
21. Mahoney J. Debating the State of Comparative Politics. Views from qualitative research/ J. Mahoney // *Comparative Politics*.-2007.-V.40, №1.-P.32-38.
22. Wiarda H. What is Comparative Politics /*Comparative Politics in political Science*. T.1.-L., N.Y.: Roylege, 2005.-P.24-26.
23. Putnam R.D. Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games/ R.D. Putnam // *International Organizations*.-1988.-V.42, №1.-P. 427-460.
24. Levy M. The Study of International Regimes/ M. Levy, O.R. Young, M. Zurn // *European Journal of International Relations*.-1995.-V, №3.-P.267-330.
25. Abshire D. US Foreign Policy in the Post-Cold War Era: The Need for a Agile Strategy/ D. Abshire // *Washington Quarterly*.- 1996.- Vol. 19, № 2.-P.41-61.
26. Katzenstein P.J. September 11 in Comparative Perspective: The Counter-Terrorism Campaigns of Germany and Japan [Електронний ресурс] / P.J. Katzenstein// Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association, Boston Marriott Copley Place, Sheraton Boston & Hynes Convention Center, Boston, Massachusetts Online. -P.44 -61.- Режим доступу: http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/6/5/5/1/pages65512/p65512-1.php.
27. Waltz K.N. *Man, the State and War*/ Waltz K.N. -Columbia: Columbia University Press, 2001.-263p.
28. Этнициони А./ А. Этнициони [пер. с англ. В.Л. Иноземцева] От империи к обществу: новый подход к международным отношениям.-М.: Издательский центр «Ладомир»,2004.-384с.
29. Reus-Smit C. *Moral Propose of State Culture, Local Identity, and Institutional Rationality in International Relations*/ Reus-Smit C.-Princeton: Princeton University Press, 1999.-208 p.
30. Jackson R. *The Global covenant Human Conduct in a world of States*/ Jackson R. - Oxford: Oxford University Press, 2000.- 480p.